

VİZYON GERÇEKLEŞTİRME PROGRAMLARI - I

Suudi Arabistan Krallığı 2030 Vizyonunun gerçekleştirilmesi amacıyla Ekonomik ve Kalkınma İşleri Konseyi'ne (Council for Economic and Development Affairs) bağlı Stratejik Yönetim Komitesini (Strategic Management Committee) 2017 yılında kurmuş olup, 12 adet Vizyon Gerçekleştirme Programının yürütülmesinde bu yapıyı sorumlu kılmıştır. Söz konusu programlar çerçevesinde ortalama yaşam süresinin 80'e çıkartılmasından 30 milyon Umre ziyaretçisine hizmet verilmesi ve özel sektöre ekonomiye katkısının % 65 seviyesine çıkarılmasına kadar birçok değişik alanda hedefler ortaya konmuştur. Bugüne kadar bu programlardan 4 adedi açıklanmıştır.

ÖZELLEŞTİRME PROGRAMI

Programın ana amaçları, kamu varlıklarının özel sektöre açılması ve seçilmiş kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi olarak ifade edilirken, bu amaçlara ulaşırken; Sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, sağlık hizmetleri kalitesinin artırılması, şehirlerde sunulan hizmet kalitesinin yükseltilmesi, gelişmiş bir sermaye piyasası oluşturulması, doğrudan yabancı yatırımların çekilmesi, lojistik merkezlerin oluşturulması ve geliştirilmesi, KOBİ'lerin ekonomiye katkısının artırılması, devlet gelirlerinin çeşitlendirilmesi ve kamuya ait varlıklardan sağlanan gelirlerin artırılması, daha verimli bir devlet yapısının oluşturulması, kamu kurumlarının performanslarının artırılması ve vatandaşta sunulan hizmet kalitesinin artırılmasının da gözetileceği belirtilmektedir.

Programın, amaçlarına uygun gerçekleştirilmesini teminen; genel ve ayrıca hedef sektörler bazında mevzuat alt yapısının hazırlanması, gerekli kurumsal yapıların oluşturulması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede öncelikle "Fırsat Madenciliği- Opportunity Explorer" kavramını oluşturmak üzere yapısal bir mekanizma meydana getirilerek, özelleştirilmesi beklenen konulara ilişkin fizibilite raporlarının öncelikli olarak bitirilmiş olması (2020 itibarıyla) amaçlanmaktadır. Sektörel bazda hedef ve özelleştirme yöntemlerini belirlemek üzere Özelleştirme Danışma Kurulları ve İcra Komiteleri (Privatization Supervisory Committee, Execution Team) kurularak, süreçlerin bu hedeflere uygun gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Ulusal Özelleştirme ve Kamu Özel Sektör Ortaklığı Merkezi (National Center for Privatization and PPP) kurularak, gerekli olan mevzuat değişikliği önerilerinin hazırlanması ile süreçlerin yönetilmesi gerçekleştirilecektir. Bunlara ek olarak ayrıca Özelleştirme ve Kamu Özel Ortaklığı Inovasyon Merkezi kurularak, karmaşık özelleştirme süreçlerinin özellikle yerli katma değer artırılması ve KOBİ'lerin katılımının artırılmasını sağlayacak şekilde tasarlanması hedeflenmektedir.

Programın takvime uygun bir şekilde uygulanması halinde 2020 yılı itibarıyla;

- 5 adet devlet varlığının özelleştirilmesi,
- 7 milyar \$ tutarında 14 kamu özel ortaklığı projesi gerçekleştirilmesi,
- GSYH'ye 13-14 milyar SAR (3,6 milyar \$) katkı sağlanması,
- Kamu varlıklarının satışından 35-40 milyar SAR (10 milyar \$) gelir elde edilmesi,
- Kamu harcamalarından 25-33 milyar SAR (7,7 milyar \$) tasarruf sağlanması,
- 10.000-12.000 yeni iş imkanı yaratılması

hedeflenmektedir.

Ulusal Yenilenebilir Enerji başlığı çerçevesinde gerçekleştirilecek özelleştirme programında dikkati edilecek konu; gerekli olacak makinelerin önemli bir kısmının ilk başta ithal edilecek olmasının ödemeler dengesi üzerinde olumsuz etki yaratacağı ancak, zamanla yerli üretime geçilmesi ile bu sorunun ortadan kalkmasının hedeflenmesidir.

Program çerçevesinde özellikle Kamu Özel Ortaklığı projelerinin eğitim (bina yapımı ve işletilmesi özel sektör tarafından), sağlık, enerji ve ulaştırma alanında öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Özelleştirme programının başarısını belirleyecek iki ana konunun ise; devletin hizmetlerde ağırlığının çok fazla olması ile ilk defa bu kadar yaygın bir özelleştirme hedefinin oluşturulması olduğu dile getirilmektedir. Bu çerçevede aşılması gereken en önemli zorlukların özelleştirme konusunda bugüne kadarki kısıtlı tecrübe, yeterli sayıda yerli firma bulunmayışı, gerekli ve yeterli mevzuat düzenlemesinin bulunmayışı olarak ifade edilmektedir.

BÜTÇE DENGESİ PROGRAMI

Program ilk açıklandığında 2020 yılı itibariyle bütçe dengesine ulaşılması hedeflenmiş, söz konusu hedefe ise;

- Kamu harcamalarında etkinliğin artırılması,
- Enerji ve suda fiyat reformu yapılması (bu alandaki halka verilen desteklerin azaltılması),
- Diğer kamu geirlerinin artırılması,
- Hanehalkı ödeneklerinin düzenlenmesi,
- Özel sektörün büyümesinin sağlanması

olmak üzere 5 ana alanda sağlanacak gelişmeler yoluyla ulaşılabacağı ifade edilmiştir.

Ancak, program 2017 yılında (ekonomideki daralma çerçevesinde) tekrar gözden geçirilmiş ve 2020 olan dengeli bütçe hedefi 2023 yılına kaydırılmış ayrıca programın, yıllık olarak, gelişmelere göre güncellenmesi kararı alınmıştır.

Bu çerçevede yapılmış olan güncellemede, 2023 yılı için öngörülen bütçe dengesi hedefine ulaşma yöntemlerinin; kamu kurumları mali yapılarının şeffaflaşması ve hesap verebilirliklerinin artırılması, makro ekonomi ve bütçe politikalarının uluslararası varlıklar ve borçları dikkate alan bir yöntem ile koordineli bir şekilde belirlenmesi ve yürütülmesi, kamu gelirlerinin artırılması amacıyla yeni kaynaklar yaratılması ve kamu harcamalarının hedef odaklı ve etkin bir şekilde yapılması gibi 4 ana temel prensip çerçevesinde şekillendiği ifade edilmektedir.

- Orta vadeli (3-5 yıl) çerçeve bütçe oluşturularak, genel ve kurum bazında tavan bütçe rakamları belirlenecek, kurumların hedeflerine ulaşırken izleyecekleri politikalara bu şekilde yön verilecek ve bu çerçevede belirlenen kriterlere göre değerlendirileceklerdir.
- KOBİ'lerin ödediği bazı harç ve ücretlerin iadesinin sağlanmasıyla yeni KOBİ kuruluşlarının özendirilmesi hedeflenmektedir. Yeni kurulan KOBİ'ler için 3 yıl boyunca (lisans, yıllık harçlar ve çalışanlara ilişkin harçlara ilişkin) iade verilmesi planlanmaktadır.
- Dolaylı finansman kaynakları girişimi ile KOBİ'lere bankacılık dışı kesimden kaynak aktarılması sağlanacaktır.
- Kefalet sistemi girişimi ile KOBİ'lerin desteklenmesi için gerekli revizyonun yapılması amaçlanmaktadır.
- Zor durumdaki KOBİ'lere dönük ucuz kredi, firmaya yatırım, danışmanlık sağlanması ve yatırımlara garanti verilmesi şeklinde desteklerin geliştirilmesi planlanmaktadır.
- Proje fonu ile kayda değer bir ekonomik etki yaratacak projelere ucuz fon sağlanacaktır.
- Enerji tasarrufu sağlayan yeni model klima alanlara destek sağlanacaktır. Bu şekilde 4 yıllık uygulama sonucu 520.000 klimanın yenilenmesi ayrıca bu klimalardaki yerli katkı oranının artırılması amaçlanmaktadır.
- Destekli ev kredileri ile özellikle peşinat ödemelerinde ailenin durumu ve büyüklüğüne göre % 10 ile % 20 arasında değişen oranlarda katkı sağlanacaktır.
- İhracat destek programı ile lojistik destek yanında mevzuat alanında hukuki destek sağlanacak ayrıca, pazarlama ve Pazar araştırması destekleri verilecektir.
- İhracatın finansmanı için Eximbank imkanları artırılabilecektir.
- Yeni kurulan yenilikçi şirketleri desteklemek üzere risk sermayesi fonu oluşturulacaktır.

- Mega yatırım programı ile ülke için ekonomik ve sosyal getirisi yüksek yatırımların hayata geçirilmesinde muhtemel yerli ve yabancı yatırımcılar ile görüşmeler ve pazarlıklar yapılarak, yatırımların en uygun şekilde hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
- İnternet bağlantısının geliştirilmesi için fon oluşturulacaktır.
- İskan Konut teknolojileri ve inovasyon programı ile verimlilik ve üretim artışı hedeflenmektedir.
- Gerçekleştirilen değişiklikler ve yeni önerilerin alınması amacıyla özel sektörün geri dönüşünün alınacağı ve sürekli iletişim imkanı sağlayacak bir platform elektronik ağ üzerinde oluşturulacaktır.
- Özel sektör temsilcilerinin talepleri çerçevesinde yıllık bazda özel sektörün ve kamunun bir araya geleceği “Özel Sektör Laboratuvarı” kurulacaktır.
- Ticaret odalarında her ay bakanlarında katılacağı paneller organize edilecektir.
- Enerji fiyatlarındaki ayarlamaların vatandaş üzerindeki etkisinin sınırlanması amacıyla, Vatandaş Hesabı çerçevesinde belli kriterlere bağlı olarak ihtiyaç sahibi vatandaşlara destek sağlanacaktır.
- Su fiyatı reformu ile su tüketimine bağlı olarak oluşan finansal yükün azaltılması, tüketimin daha verimli hale getirilmesi ve desteklerin daha verimli alanlara kaydırılması amaçlanmaktadır.
- Enerji fiyatı reformu ile tüketimin daha verimli hale getirilmesi, özel sektörün bu alana yatırımı için daha uygun koşulların yaratılması, desteklerin daha verimli olabilecek alanlara kaydırılması ve bütçe üzerindeki yükün azaltılması hedeflenmektedir.

Bütçe gelirlerinin artırılması hedefi temel olarak 3 kaynak üzerine oturtulmuş olup bunlar; yabancılara uygulanan harçlar, KDV ve ÖTV olarak sıralanmıştır. Yabancılara uygulanan harçların amaçlarından bir tanesi de çalışan Suudi sayısının artırılması olurken, çalışan başına aylık 200-400 SAR arası, çalışanların ülkede ikamet eden aile fertlerinden ise kişi başı aylık ilk yıl 100 SAR’dan başlayan ve her yıl artarak 400 SAR’a ulaşacak olan harç ücretleriyle bütçe gelirlerinin artırılması amaçlanmaktadır.

Bütçe harcamalarının daha rasyonel hale getirilmesi için “Stratejik Kamu Alım Birimi” oluşturulması dikkati çekmektedir. Bu birim ile şeffaflığın artırılması yanında yerli ve yabancı tecrübelerden hareketle etkinliği sağlamak üzere bir sistem oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu başlıkta yer alan bir diğer unsur ise Harcama Etkinliğini Gerçekleştirme Merkezidir. Bu merkez kamu kurum ve kuruluşlarına harcamalarında nasıl etkinlik sağlayacaklarına ilişkin uygulamadan kaynaklanan sorunları giderilmesi ve yeni mevzuat teklifleri gibi konularda tavsiyelerde bulunacaktır. Bu uygulamalar sonucu 2023 sonu itibariyle 220 milyar SAR (+/- % 15) tasarruf sağlanması hedeflenmektedir.

Bu çerçevede 2017 yılında “Bütçe Dengesi Ofisi” ve “Bütçe Dengesi Programı Komitesi” kurulmuş olup, bu yapı aracılığı ile program çerçevesinde sağlanan gelişmelerin takip edilmesi ve yönetilmesi amaçlanmaktadır.

2018 yılı sonu itibariyle bütçe açığının GSYH’nin % 7,3’ü seviyesinde 195 milyar SAR seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir, bu durumda 2016 yılındaki GSYH’nin % 12,8’i seviyesindeki bütçe açığına göre bir gelişme sağlanmış olacaktır. Önümüzdeki dönemde, bütçe açıklarının yıllar itibariyle kontrollü bir şekilde azaltılması öngörüldükçe, bu açığın rezervlerdeki gerileme ve borçlanma yoluyla karşılanmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu çerçevede, 2023 yılı sonu itibariyle rezervlerin yarı yarıya azalması, borç stoğunun ise yaklaşık iki katına çıkması beklenmektedir.

KAMU YATIRIM FONU (KYF-Public Investment Fund) PROGRAMI

2030 Vizyonunun ana omurgasını oluşturan ekonominin çeşitlendirilmesinin motoru olarak öngörülen KYF’nin dünyanın en büyük varlık fonlarından biri haline getirmek öncelikli başlıklar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Eylül 2017 itibariyle 840 milyar SAR olan fon varlıklarının 2020 itibariyle 1,5 trilyon SAR seviyesine çıkartılması ve bu varlıkların % 25’inin uluslararası varlıklardan oluşturulması

(2017 yılı itibariyle % 5) hedeflenmektedir. Fonun bir diğer işlevi ise ülkede, sanayi ve imalat, eğlence ve atık yönetimi gibi yeni sektörlerin (2020 itibariyle fon varlıklarının % 20'sini oluşturması hedeflenmektedir); yeni şirketler kurarak, yeni eko sistemler oluşturarak, büyük alt yapı projelerini üstlenilmesi yoluyla gelişmesine katkı sağlamak olduğu görülmektedir. Ayrıca, fonun 2018-2020 arası dönemde 20 milyar SAR tutarında yabancı sermaye çekilmesine katkı sağlaması öngörülmektedir. KYF tarafından, ileri teknolojinin desteklenmesi amacıyla yine aynı üç yıllık dönemde bu alana doğrudan veya dolaylı olarak 210 milyar SAR tutarında yatırıma aracılık etmesi beklenmektedir.

KYF'nin söz konusu sürece ilişkin üstlenmiş olduğu görevlerin bazıları aşağıda sıralanmaktadır.

- KYF'nin Suudi şirketlere yatırım kapasitesinin artırılması
Halihazırda KYF'nin yurtiçi ve bölgesel şirketlere yaptığı yatırımlar incelendiğinde yatırımların ağırlıklı olarak; petrokimya (%39), haberleşme (%18), finans (%15), elektrik su vb. Hizmetler (%14), madencilik (%7) yapıldığı görülmektedir.

Yeni Sektörler

- Suudi Askeri Sanayi Şirketi (Saudi Military Industries Company-SAMI) kuruluşu
- Suudi Arabistan'ın Sanayi dönüşümü ve gelişiminin desteklenmesi
- Eğlence Yatırım Şirketi (Entertainment Investment Company) kuruluşu
- Bölgesel e-ticaret platformunun hayata geçirilmesi (www.noon.com)
- Suudi Konut Reassürans şirketinin (Saudi Real Estate Refinancing Company) kuruluşu
- Suudi GeriDönüşüm Şirketi (Saudi Recycling Company) kuruluşu
- Ulusal Enerji Verimliliği Hizmetleri Şirketi (National Energy Efficiency Services Company) kuruluşu (öncelikli görevi kamu binaları başta olmak üzere, binaların modernizasyonu ve enerji verimli hale getirilmesi)
- KOBİ'lere daha fazla kaynak yaratmak üzere Fonların Fonu'nun kuruluşu
- Heli-taksi şirketinin kuruluşu

Altyapı Projeleri

- Konut Toplumu Geliştirme Şirketi kuruluşu
- Arazilerin en üst seviyede değerlendirilmesi ve yeni şehircilik modellerinin oluşturulması (yeni Cidde Şehir Merkezi projesi)
- Riyad Kral Halid Uluslararası Havaalanının geliştirilmesi
- Cidde Kral Abdülaziz Uluslararası Havaalanının geliştirilmesi
- Haç ve Umre hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeni konaklama imkanlarının sağlanması (Mekke ve Medine için)
- Asir bölgesini bir turizm ve eğlence merkezi haline getirmek

Mega Projeler

- NEOM projesi (Futuristik Akıllı Şehir)
- Kızıldeniz Projesi (Turizm Bölgesi)
- Al-Qiddiya Projesi (Eğlence parkı)

Uluslararası Stratejik Ortaklıklar

- Softbank ile Vizyon Fonu oluşturulması girişimi
- ABD Altyapı Yatırım Programı girişimi
- Rusya Doğrudan Yatırım Fonu girişimi
- Fransız Özel Yatırım Ortaklığı girişimi
- Uber yatırım ortaklığı
- Suudi – Ürdün Yatırım Fonu Şirketi

HAYAT KALİTESİ PROGRAMI

Programın temel amaçları, ülkede yaşayan bireylerin hayat standartlarını yükseltmek amacıyla kültür, spor ve eğlence aktivitelerine katılmalarını sağlayacak bir ekosistem oluşturmak ve yaşam standartlarının geliştirilmesi yoluyla ülkedeki şehirleri yaşanabilir şehirler/yaşam standartları sıramalarında üst seviyeye çıkarmaktır.

Bu çerçevede uygulanan istatistiki metodlar çerçevesinde çeşitli başlıklar altında hedefler (Bölgesel bazda bazı hedefler de mevcuttur) belirlenmiştir. Bu çerçevede 2020 yılı için belirlenen hedeflerin bazıları aşağıda yer almaktadır.

- 45 sinema – günümüz itibariyle 0
- 73 tiyatro – günümüz itibariyle 57
- 13 eğlence parkı – günümüz itibariyle 10
- 1 su parkı – günümüz itibariyle 0
- 106 müze – günümüz itibariyle 95
- 1 opera binası – günümüz itibariyle 0
- 1000 kişiye düşen yatak sayısı 2,3 – günümüz itibariyle 2,2
- Ev sahibi olan vatandaş oranı % 60 – günümüz itibariyle % 49,8
- Ortalama yaşam beklentisi 76 – günümüz itibariyle 74,3
- Kadınlarda çalışan oranı % 28 – günümüz itibariyle % 21
- İşsizlik oranı % 9 – günümüz itibariyle % 13
- Kişi başına yıllık toplu taşıma sayısı 15 – günümüz itibariyle % 0
- Trafikte elektrikli araba oranı % 1,5 – günümüz itibariyle % 0
- Yenilenebilir enerjinin toplam enerji kullanımındaki payı % 4 – günümüz itibariyle % 0
- Atıkların geri dönüşüm oranı % 40 – günümüz itibariyle % 12,5
- Kişi başına elektronik ağa bağlı cihaz adedi 6 – günümüz itibariyle 3,6
- Yolsuzluk endeksinde 40'nci – 2016 sıralaması 62
- Cinsiyet eşitliği endeksinde 159 ülke içinde 45'nci – günümüz itibariyle 50'nci

Programın 2018-2020 dönemi için öngörülen toplam bütçesi 74,5 milyar SAR (19,8 milyar \$) olup, bunun % 68'inin kamu kaynaklarından karşılanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede yapılacak sabit yatırım tutarının ise toplam 50,9 milyar SAR (13,6 milyar \$) düzeyinde olması öngörüldükçe bu tutarın yaklaşık % 46'sının kamu tarafından yapılması hedeflenmektedir.